

Joan Fuster:

una vida
il·lustrada

Joan Fuster
Escriptor
de l'Any 2022

ACADEMIA
MIAVA
LENCI
ANADE
L'ALLE
NGUA

Unes paraules preliminars

Joan Fuster i Ortells (Sueca, 1922-1992) fou un dels escriptors i intel·lectuals valencians més importants del segle xx. Ho fou per molts motius. Per la dimensió literària i cívica de la seua obra. Pel pes que tingué i continua tenint en l'opinió pública. I perquè la seua visió sobre la història i la realitat del País Valencià marcà un canvi radical i positiu en el coneixement que la societat valenciana té de si mateixa.

«Joan Fuster, una vida il·lustrada» recorre cronològicament la vida i l'obra de l'assagista, en catorze panells expositius, a partir de diversos documents del seu fons –textos manuscrits i mecanoscrits, articles de premsa, notes de treball i fitxes de lectura, cobertes de primeres edicions dels llibres que publicà, etc.–, amb atenció especial al seu arxiu fotogràfic, que permet *il·lustrar* l'existència d'una personalitat tan observada, retratada i fotografiada.

Sueca: l'espai geogràfic de l'escriptor

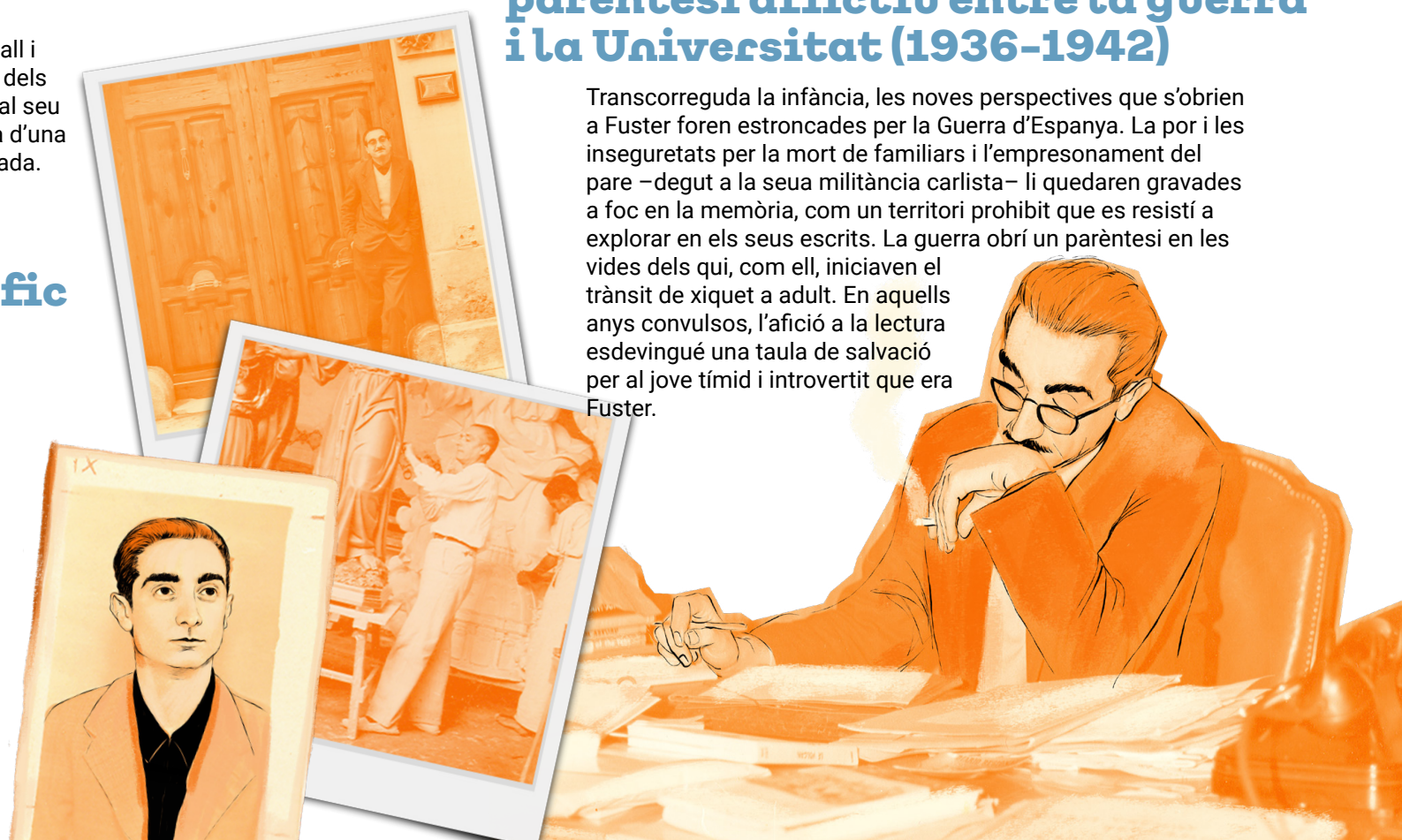
La vida de Fuster va transcórrer tenint com a centre un espai geogràfic estable, que, tal vegada, es podria considerar la seua pàtria, amb més raó que qualsevol altre territori i amb totes les connotacions que el terme pugua tindre. Es tracta de la casa ubicada al número 10 del carrer de Sant Josep, de Sueca, un lloc mític des del qual bastí una obra literària de primera magnitud i que esdevingué un focus d'irradiació cultural en la societat valenciana.

Orígens familiars i infància (1922-1936)

Fuster sorgí d'un ambient rural, catòlic i modest: fill de Joan Baptista Fuster, tallista d'imatges religioses, i Maria Ortells, ama de casa. El pare trencà amb l'ascendència camperola de la família i va aprendre l'ofici d'imatger en diversos tallers de València. Després, ja al poble, també feia classes de dibuix al Col·legi Polítècnic, una activitat secundària des del punt de vista retributiu però que permeté la gratuïtat de l'ensenyament secundari, al mateix centre, per al fill.

L'adolescència perduda: un parèntesi aflictiu entre la guerra i la Universitat (1936-1942)

Transcorreguda la infància, les noves perspectives que s'obrien a Fuster foren estroncades per la Guerra d'Espanya. La por i les inseguretats per la mort de familiars i l'empresonament del pare –degut a la seua militància carlista– li quedaren gravades a foc en la memòria, com un territori prohibit que es resistí a explorar en els seus escrits. La guerra obrí un parèntesi en les vides dels qui, com ell, iniciaven el trànsit de xiquet a adult. En aquells anys convulsos, l'afició a la lectura esdevingué una taula de salvació per al jove tímid i introvertit que era Fuster.

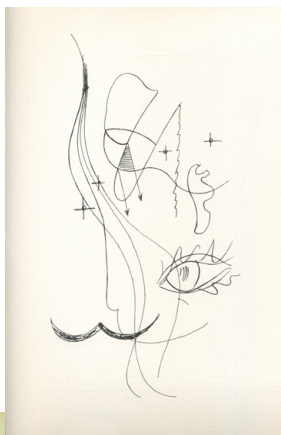

Els estudis universitaris a València: un nou horitzó de perspectives (1942-1948)

Fuster accedí als estudis universitaris gràcies a la relativa eufòria econòmica que experimentà, acabada la guerra, l'ofici patern, quan calgué reposar les imatges destruïdes de les esglésies. Estudià la carrera de Dret a la Universitat de València entre 1942 i 1947, una època en què es donà a conèixer com a poeta i articulista en diverses capçaleres de la premsa valenciana: *Las Provincias*, *Esclat*, *Víspera*, *Pensat* i *Fet* i *Verbo*, la revista que fundà i dirigí amb l'escriptor José Albi.

La recerca d'una professió: de l'advocacia a l'escriptura (1948-1961)

Una vegada llicenciat en Dret, Fuster a penes exercí l'advocacia. Va prendre la decisió de professionalitzar-se com a escriptor col·laborant, d'inici, en revistes i editorials catalanes de l'exili antifranquista i en els diaris valencians. Alhora combinava la tasca periodística amb la publicació de llibres de versos com *Ales o mans* (1949), *Terra en la boca* (1953) i *Escrit per al silenci* (1954); assaigs com *El descrèdit de la realitat* (1955), *Les originalitats* (1956) i *Figures de temps* (1957), i el recull d'atorismes *Judicis finals* (1960). I per bé que marginal, cal destacar que, entre 1947 i 1950, il·lustrà amb dibuixos seus alguns números de la revista *Verbo*.

1962: un any decisiu

1962 fou un any decisiu en la vida de Fuster, que passà a ser conegut del gran públic per dos textos d'orientació política –*Nosaltres, els valencians* i *Qüestió de noms*–, una guia de viatges –*El País Valenciano*– i un assaig d'història social i cultural –*Poetes, moriscos i capellans*. A més, continuava escrivint a la premsa, un treball que revela la fragilitat laboral de qui no va pertànyer mai a la redacció d'un diari ni tenia cap altra font d'ingressos. Ell mateix s'autodenominava un «jornaler de la ploma».

Malgrat que *El País Valenciano* –i després, *Nosaltres, els valencians*– li suposaren una campanya de descrèdit en la premsa local, també donaren projecció a la seua obra i li obriren les portes a col·laborar amb assiduitat en la premsa barcelonina. Els quatre títols que Fuster publicà el 1962 són una prova del seu interès pel poble valencià, present en gran part dels seus escrits i activitats.

Nosaltres, els valencians: el llibre emblemàtic de Joan Fuster

Nosaltres, els valencians és un assaig interpretatiu sobre la història del País Valencià –des de la creació del regne per Jaume I fins a la Segona República espanyola– que ha esdevingut un element primordial perquè milers de valencians reflexionaren, i continuen reflexionant, sobre la seua identitat nacional a partir d'una nova manera d'entendre els fets històrics que els definixen.

Les més de trenta edicions de *Nosaltres, els valencians* corroboren que ha sigut un èxit de vendes, tot i les dificultats imposades per la censura franquista, i són un signe inequívoc de la seua permanència en l'orde de les vigències actuals i una conseqüència positiva del propòsit de Fuster d'interpretar la història sense pretensions arqueològiques, sinó amb la mirada posada en el futur.

La plenitud d'un intel·lectual sota vigilància (1963-1975)

Els anys seixanta i setanta del segle xx foren de gran activitat per a Fuster. A la intensificació de les col·laboracions periodístiques, s'uní la publicació de títols memorables com *Diccionari per a ociosos* (1964), *Consells, proverbis i insolències* (1968) i *Diari 1952-1960* (1969), i l'inici de l'edició de les seues obres completes, el 1968. Fuster començava a gaudir d'una projecció pública molt notòria com a escriptor i, també, com a intel·lectual compromés en l'objectiu d'aconseguir una societat més lliure, democràtica i justa. La seua tasca infatigable fou reconeguda públicament, el 1975, amb la concessió del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes.

El personatge públic (1976-1982)

Amb els darrers anys de la dictadura i els primers del règim democràtic, el compromís civil de Fuster es feu més públic. Després de la mort de Franco, el 1975, manifestà opinions amb contundència reivindicativa en la premsa i, també, en opuscles i fullets. D'aquell temps són *El blau en la Senyera* (1977), *Destinat (sobretot) a valencians* (1979), *Ara o mai* (1981), *País Valencià, per què?* (1982) i *Punts de meditació* (*Dubtes de la «Transición»*) (1985). Hi rebé moltes respostes, entre les quals tres atemptats; el més important, que podia haver sigut mortal, al setembre de 1981. Els autors materials no van ser identificats ni perseguits judicialment.

Els últims anys. Canvi de rumb professional: la docència universitària (1983-1992)

L'última etapa de la vida de Fuster va estar marcada per un canvi de professió, quan el 1983 començà a exercir la docència en filologia catalana a la Universitat de València, de la qual fou catedràtic des de 1986 fins a la mort, el 1992. Això li permeté deixar d'escriure a la premsa diària i centrar-se en estudis lingüístics i literaris que sempre l'havien apassionat.

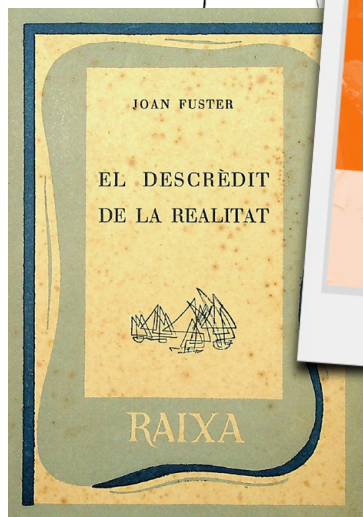
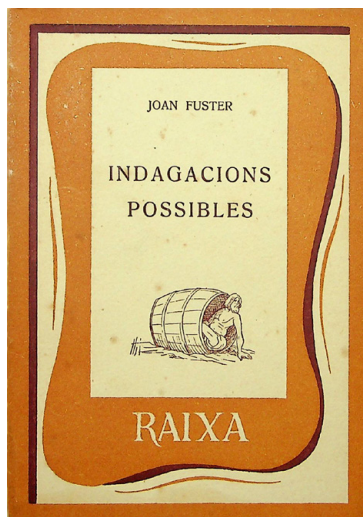
L'Espai Joan Fuster: un llegat de cultura

L'**Espai Joan Fuster** és un centre cultural que gestiona, difon i conserva el fons de l'assagista. Està format per dos edificis contigus d'estil historicista de primeries del segle xx, la Casa Pasqual Fos i la Casa Joan Fuster, situats al carrer de Sant Josep, de Sueca. Ambdós immobles contenen un museu, un centre de documentació, una aula didàctica i allotgen actes culturals de diversa índole.

Les relacions amb les Illes Balears (I): l'Editorial Moll

La relació de Joan Fuster amb Francesc de B. Moll i Aina Moll s'inicia a València el 1951 gràcies a la campanya de promoció del *Diccionari català-valencià-balear*, en què es va implicar com a membre de la Comissió Patrocinadora Valenciana. El 1953 col·labora a *Raixa*. Miscel·lània de Literatura Catalana, i el 1955 publica a la «Biblioteca Raixa» el seu primer assaig, *El descrèdit de la realitat*, seguit d'*Indagacions possibles* (1958), *Judicis finals* (1960) i *Babels i babilònies* (1972), a més dels dos volums d'història literària *La poesia catalana* (1956). Del 1958 al 1962 dona compte del «Panorama literari valencià» als volums de *Cap d'Any* de Raixa. Les 121 cartes amb Francesc de B. Moll, Aina Moll com a directora editorial i, a partir del 1961, Josep M. Llopart permeten resseguir el procés de publicació de les obres i els problemes de censura dins el marc de la vida literària i cultural, sobretot dels anys cinquanta i seixanta.

Un punto para cada i

MEMORIA DE "RAIXA" Y OTRAS COSAS

PUBLICAR libros «normales» en catalán, desde la «periferia» —pongamos Palma de Mallorca, Valencia o Perpiñán— no es nada frecuente. Ya queda dicho. Cuando un escritor mallorquín, valenciano o rosellonés tiene en cartera una obra susceptible de ser explotada en mercado con un mínimo de soltura, acude, como es lógico, a una editorial de Barcelona. Sabe, o espera, que su texto dispondrá de un lanzamiento y de una difusión —por lo menos— medianamente regulares. Además de una probable secuela de críticas y comentarios. Y es lo que ocurre las más de las veces.

Las «editoriales periféricas», por lo general, se contentan con las sobras. Con mayor o menor frecuencia dan salida a papeles cuya viabilidad comercial no resulta demasiado clara: el autor de prestigio provinciano, la monografía de interés comarcal, los poemas que mantienen el fuego sagrado... Todo esto se vende: más o menos, pero se vende. Ahora bien: con una limitación preventiva, y costosa, de tirada. Los compradores son contados, y se dan por descontados —valga el juego de palabras.

Que yo recuerde, sólo la Biblioteca Raixa, animada en Palma de Mallorca por Francesc de Borja Moll, tuvo el designio de ser «normal» desde la «periferia». Lo fue, cuando menos, por lo que se refiere a las firmas: de Espriu a Pedroló, de Villalonga a Cirici, de Coromines a Porcel, los nombres de su catálogo lo certifican. Pero Raixa era un episodio excepcional. Las circunstancias históricas lo hicieron posible, y no parece que, de momento, se pueda repetir la aventura. La colección de Moll declinó cuando las ediciones barcelonesas reanudaron su empuje.

Lo demás, en efecto, permanece a otro nivel: «Les Illes d'Or», del propio Moll, «L'Espiga», «Sicània» y «L'Estel», en Valencia, etcétera. El servicio que cumplen estas «editoriales» es extraordinario, aunque en Barcelona no siempre se entienda así. Y valdría la pena de que la cosa fuese «entendida». Por otra parte, la situación da lugar a un prejuicio un poco extraño, y a la larga nocivo, y también se impone que lo desvanzcamos. De él hablaremos otro día.

JOAN FUSTER

DESTINO n.º 1518 10-IX-66

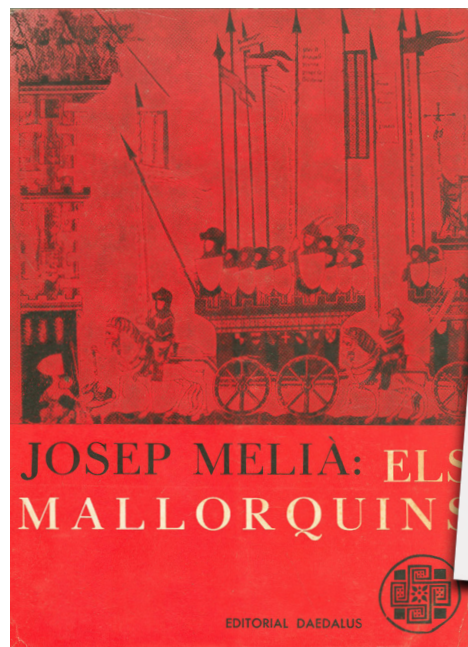

Les relacions amb les Illes Balears (II): els escriptors insulars

Les relacions de Joan Fuster amb els escriptors insulars van ser intenses i extenses, com ho evidencien les correspondències, els contactes personals, la participació en trobades i jurats literaris, i els múltiples articles que els va dedicar. El primer contacte epistolar és amb l'exiliat Francesc de Sales Aguiló, que va permetre a Joan Fuster relacionar-se amb els escriptors catalans de l'exili. La poesia l'acosta a Miquel Forteza, Llorenç Moyà, Jaume Vidal Alcover, Blai Bonet i Bernat Vidal i Tomàs des de començament de la dècada dels cinquanta. Pel seu valor cultural, tanmateix, destaquen les relacions sostingudes amb Miquel Dolç, Josep M. Llompart, Llorenç Villalonga i Baltasar Porcel fins als anys setanta. L'interès de Joan Fuster pels escriptors insulars es completa amb el poeta i traductor eivissenc Marià Villangómez i els menorquins Gumersind Gomila, poeta establert a Perpinyà, i el novel·lista i assagista Nicolau M. Rubió i Tudurí.

Les relacions amb les Illes Balears (III): l'impacte de *Nosaltres, els valencians*

La publicació el 1962 de *Nosaltres, els valencians*, el llibre amb què Joan Fuster responia al repte de «conèixer-nos» llançat per Jaume Vicens Vives a *Notícia de Catalunya* (1954), va tenir un fort impacte a les Illes Balears. Tot d'una es va sentir la necessitat de comptar amb una trilogia «que ressusciti la consciència de la realitat històrica catalana de cada una de les illes», com va dir el geògraf i editor Bartomeu Barceló. Va ser a l'Editorial Daedalus que, després d'anys de censura, va aparèixer el 1967 *Els mallorquins* del jove advocat Josep Melià, prologat per Joan Fuster, amb qui l'editor i l'autor mantenien correspondència. Estava també prevista la publicació d'*Els menorquins* d'Andreu Murillo, en què va treballar del 1964 al 1972 i que ha restat fins ara inèdit, i es volia impulsar un llibre semblant per a Eivissa.

Comissari: **Salvador Ortells Miralles**
Disseny i maquetació: **Estudi Grafema**
Fotografies: arxiv fotogràfic de Joan Fuster,
Isabel Vidal, fons familiar Murillo Orfila

Joan fuster
Escriptor
de l'Any 2022

ACADÈ
MIAVA
LENCI
ANADE
LALLE
NGUA ~

GOVERN
ILLES
BALEARIS

100 anys
1922-2022

Amb la col·laboració de:

Espai joan fuster

L'Acadèmia Valenciana de la Llengua, promotora d'aquesta exposició, ha autoritzat el Govern de les Illes Balears a reproduir-la i a completar-la amb tres panells que expliquen la relació de Joan Fuster amb les Illes Balears.